

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію **Миклаш Лесі Теодорівни** «**Структурно-семантичні параметри англомовної терміносистеми лісового господарства**» на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. Київ, 2018. 279 с.

Назрілі питання, пов'язані з необхідністю розширення й інтенсифікації міжнародної співпраці в наш час, зокрема й у галузі лісового господарства та активного впровадження сучасних передових технологій в обробку деревини, висувають на порядок денний потребу ґрунтовного вивчення й упорядкування англомовної термінології в цій важливій сфері діяльності людини, спрямованій на ефективне використання природного довкілля та його збереження для прийдешніх поколінь. Без належної уваги до постійного вдосконалення поняттєвого апарату жодна галузева термінологія будь-якої мови не може функціонувати й успішно розвиватися.

До важливих завдань мовознавчих студій, що стосуються лісового сектору промисловості, належать не тільки адаптація й уніфікація англомовних міжнародних термінів, а й пошук їхніх точних українських відповідників, як цілком справедливо вважає Л.Т. Миклаш. Тому не можна не погодитися з її думкою про те, що системне вивчення англомовної терміносистеми лісового господарства неможливе без ґрунтовного з'ясування особливостей організації та вживання її власне галузевих одиниць, їхньої етимології й лексико-семантичних закономірностей, зумовлених потребою уніфікації й стандартизації англо-українських відповідників. Цілком виправданим у цьому зв'язку є виконання авторкою першочергових завдань дисертації, що полягають у встановленні й комплексному вивченні та поглибленому аналізі структурних і семантичних параметрів англомовної терміносистеми лісового господарства, мета яких –

упорядкувати й привести їх у відповідність до міжнародних стандартів лісової галузі виробництва.

Об'єкт і предмет дослідження стосуються матеріалу, що складається з 2000 термінологічних одиниць, дібраних як із наукових фахових публікацій, так і з лексикографічних джерел, які різною мірою дотичні до вивчення актуальних питань лісогосподарської тематики.

Теоретико-методологічне підґрунтя дисертації впливає з сучасних наукових поглядів як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників та міжнародних експертів у галузі вивчення термінологічної лексики взагалі й лісогосподарства зокрема, що дало змогу авторці творчо застосувати наявні знання та практичний досвід широкого кола фахівців у галузі нинішнього термінознавства. Доречними й виправданими є методологічні погляди й конкретні методи, залучені дисертанткою до проведення цього дослідження.

Не підлягає сумніву переважна більшість положень у дисертації, що виносяться на захист. У них конкретно й логічно викладено той значний унесок, який зробила Л.Т. Миклаш у дослідження структурно-семантичних параметрів англomовної терміносистеми лісового господарства як у якісному, так і кількісному вимірах. До них, зокрема, належить з'ясування історичного контексту формулювання англomовної галузевої термінологічної лексики та конкретизація періодизації її розвитку з сукупністю викладу характерних особливостей для кожної з них. Водночас вперше запропоновано оригінальну схему англomовної терміносистеми лісового господарства з охопленням усіх ділянок галузі поряд із критеріями структурування окремих елементів.

Отримані дослідницею дані внаслідок проведення успішного, на наш погляд, дослідження зазначених термінологічних одиниць дають цілісне й несуперечливе уявлення про специфіку притаманних тільки їм словотвірних процесів, із одного боку, і їхніх функціональних особливостей – із іншого. Висновки як до кожного розділу, так і всієї дисертації характеризуються вдалим поєднанням ґрунтовності й конкретності в науковому вивченні

самостійно проведених, глибоких та різнобічних пошуків, які стосуються найбільш актуальних і водночас найменш досліджених аспектів, що впливають із сучасного підходу до вивчення англомовної системи лісового господарства. До них можна віднести подальші дослідження нових терміносистем у порівняльно-зіставному аспекті як усередині однієї мови, так і в плані виявлення істотних компаративних ознак у багатьох із них.

Дисертація пройшла належну апробацію на чотирьох наукових конференціях в Україні, і за її межами, а її основні положення відображено в 10 наукових статтях та реалізовано в укладанні англо-українського словника лісотехнічних термінів, опублікованому в 2013 р. Автореферат і публікації авторки адекватно відображають суть виконаного нею дослідження.

Структура дисертації, до якої входить вступ, три розділи з висновками до кожного з них і загальними висновками, логічно витримана й повністю відповідає потребі розв'язання тих ключових проблем, які спрямовані на реалізацію поставленої мети дослідження.

Робота оформлена відповідно до чинних стандартів. Список використаної літератури, що налічує 363 позиції, джерел ілюстрованого матеріалу – 29 та 10 додатків, які слугували теоретичним і практичним підґрунтям проведеного дослідження, свідчать не тільки про широку обізнаність Л.Т. Миклаш із найновішими досягненнями у вивченні теорії термінознавства взагалі та англомовного галузевого зокрема, а й про її вміння творчо застосувати їх для проведення власного наукового пошуку. Про це красномовно свідчать і отримані нею нові відомості про вербокреативну активність способів утворення англомовної терміносистеми лісового господарства, оприлюднені в 14 одноосібних авторських статтях як в Україні, так і за кордоном, та в чотирьох тезових повідомленнях на науково-практичних форумах і в укладанні англо-українського словника лісотехнічних термінів.

Перший розділ – «Теоретичні засади дослідження англомовної терміносистеми лісового господарства» – традиційно розглядає різні сучасні

підходи до вивчення термінознавства, його поняттєвого апарату та напрями наукового пошуку в контексті сучасних мовознавчих студій. На тлі виділення основних характеристик галузевих терміносистем викладено методологічні та методичні принципи дослідження відібраного авторкою емпіричного матеріалу.

У другому, найбільшому за обсягом розділі – «Структурно-семантична організація англomовної терміносистеми лісового господарства» – увага дисертантки зосереджена на докладному дериваційно-семантичному аналізі шляхів формування ключових англomовних термінів лісового господарства, їхній тематичній класифікації, виявлено й описано способи їх формування, різновиди та особливості структури.

У третьому, найцікавішому для нас розділі – «Реалізація смислових зв'язків в англomовній терміносистемі лісового господарства» – репрезентовано семантичні відношення, що виникають між різними англomовними термінами лісового господарства й охоплюють явища полісемії, омонімії, синонімії, антонімії та наявні ієрархічні зв'язки, за допомогою яких структурується словниковий склад досліджуваної галузевої терміносистеми.

Висновки, яких дійшла авторка на підставі комплексного дослідження структурно-семантичних параметрів англomовної терміносистеми лісового господарства, вдало підсумовують результати проведеного авторкою глибокого наукового аналізу у площинах епідигматики, парадигматики й синтагматики та накреслюють реальні перспективи подальших наукових пошуків із обраної проблематики.

Однак, як і кожне серйозне й новаторське дослідження, воно містить, на наш погляд, деякі дискусійні моменти, невдалі й непереконливі твердження та мовні огріхи, зокрема:

1. Непереконливим на наш погляд, є перше положення на с. 22 дисертації, що виноситься на захист, у якому стверджується, що начебто «Терміносистема лісового господарства – це цілісна, динамічна і

структурована система мовних знаків, яка є функціональною підсистемою загальнонаціональної мови і відображає довготривалий процес становлення лісівничої науки та виробничої практики». По-перше, тавтологічно звучать слова «Терміносистема лісового господарства – це цілісна, динамічна і структурована система мовних знаків...». Інакше кажучи, система, за словами авторки, є системою, а не порядком, зумовленим правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь, як це прийнято вважати в сучасних наукових дослідженнях. По-друге, незрозуміло, як може підсистема навіть функціональна, на думку дисертантки, бути одночасно системою, адже добре відомо, що кожна підсистема, на відміну від системи, передбачає наявність у ній окремої та самостійної частини якої-небудь системи, яка несе в собі поняття додатковості й підпорядкованості. По-третє, незрозуміло, як цілісна, динамічна, структурована система мовних знаків може одночасно виступати підсистемою, тобто додатковою й підпорядкованою сутністю. По-четверте, не тільки підсистема як частина системи відображає довготривалий процес становлення лісівничої науки та виробничої практики. Усе це стосується й цілої терміносистеми як динамічного та структурованого змісту. По п'яте, представники нинішнього етапу розвитку лінгвістики не вважають, що мовна система й підсистема відображають навколишній світ, а тільки думку про нього членів різних етномовних і соціальних груп, яка може суттєво відрізнитися й навіть бути протилежною в них щодо спостережуваних предметів, процесів і явищ навколишньої дійсності.

Водночас додамо, що ми не погоджується з твердженням Л.Т. Миклаш про те, що начебто «Визначальною рисою досліджуваної терміносистеми є функціонування в ній терміноодиниць інших галузей знань...» (с. 22). Нічого визначального в цьому немає тому, що взаємопроникнення термінів різних галузей знань є частим явищем для більшості сфер науково-практичного пізнання. Яскравим прикладом сказаного може слугувати термін *операція*,

який часто знаходимо в медичних, військових та фінансових різновидах текстів.

2. Третє положення, що виноситься на захист, доводиться приймати на віру через відсутність у ньому доказів у формі кількісного й відсоткового співвідношення етимологічних показників кожної з досліджуваних груп термінологічних одиниць. Наявність їх в упорядкованих таблицях значно збільшила б доказову базу дослідження.

3. Не зовсім удалим, на наш погляд, є твердження дисертантки на с. 29 про те, що терміни існують не просто в мові, а у складі певної термінології» на тій підставі, що термінологія як особливий пласт лексики для спеціального вжитку є одночасно й конститuentом мови як складної семіотичної системи. Крім того, терміни можуть функціонувати й за межами певної термінології, наприклад, у діловому та навіть художньому мовленні, тобто поза початковою сферою їх виникнення та застосування. До речі, такої думки дотримується й В. Прач (див. с. 33 цієї дисертації), який серед іншого, за словами авторки, зазначає відсутність чіткого гносеологічного та лінгвістичного розмежування між терміном і загальноживаним словом (не терміном), і тому недоцільно наголошувати на наявності термінів не просто в мові, а й у складі певної термінології, оскільки вони можуть бути й поза її межами.

4. Неточно перекладений українською мовою англійський термін *sustainability* на с. 66 як «невиснажливе управління лісовими ресурсами» замість адекватного «підтримання лісових ресурсів у невиснажливому стані». *Sustainable forest management* на с. 82 є не «виснажливе управління», як помилково вважає авторка, а «управління лісовими ресурсами з підтримання невиснажливого стану». *Sustained yield management* є не «невиснажливо-продуктивний спосіб управління», як написано в дисертації, а «управління з підтримки виробітку [там само] і т. ін.

По-різному окреслюється періодизація розвитку англomовної термінології лісового господарства. Так, на с. 57 дослідниця пише про те, що

другий індустріальний період тривав від середини XVIII до 60-х років XX ст., а на с. 64 – до 90-х років XX ст. Якому з цих тверджень вірити?

5. Відсутність цифрових показників у таблицях 2.1 – 2.11 не дає підстави вважати достовірним твердження на с. 113 про те, що начебто «словотвірні префікси виражають здебільшого просторові відношення, заперечення чи оцінювання дії, не змінюючи категоріальної функції...». А що тоді можна сказати про похідні дієслова типу *behead* і *belittle*, утворені від іменника і прикметника внаслідок зміни категоріальної функції?

Погоджуючись із думкою М.М. Полюжина про те, що префіксація є одним із продуктивних способів словотворення в англійській мові на с. 102, авторка бездоказово заявляє, що «суфіксація є продуктивнішим способом наповнення лексичного складу досліджуваної термінології порівняно з префіксацією...» на с. 113 – 114. Якби в додатку був наведений перелік усіх наявних термінів, досліджених Л.Т. Миклаш для написання дисертації, тоді можна було б отримати достовірні дані про перевагу того чи іншого способу словотворення в досліджуваній терміносистемі.

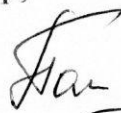
6. Невідповідною є назва підрозділу 2.2.2.1 «Морфологічно-семантичний аналіз простих галузевих термінів» на сс. 99 – 114 його змісту, оскільки в ньому фактично проведено словотвірний аналіз. Адже мета морфемного аналізу – встановити й охарактеризувати склад і різновид морфем, а дериваційного – відношення похідності, що ведуть до утворення часто нового, складнішого за будовою слова, як це показано в таблицях 2.1 – 2.11 дисертації. Принагідно зауважимо, що наведені деривативні гнізда в них є неповними через відсутність розгляду в них конверсії типу *a forest – to forest*, яка також є способом словотворення в англійській мові. Отже, назва «Морфологічний спосіб номінації» (див. с. 169) є невиправданою.

Висловлені зауваження, однак, не стосуються суті проведеного дисертанткою дослідження структурно-семантичних параметрів англійської терміносистеми лісового господарства та не піддають сумніву загальну теоретико-практичну вагомість отриманих Л.Т. Миклаш цілком нових

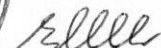
результатів, що дають обґрунтовану відповідь на низку запитань, пов'язаних із подальшим вивченням зазначеної термінології під кутом зору надбань сучасної когнітивної лінгвістики. Вони вимагають уточнення й увиразнення теоретичних засад, змісту й аргументування деяких дискусійних моментів, не применшують високої оцінки рецензованої дисертації як самостійного, оригінального за задумом і способом виконання та завершення наукового дослідження все ще недостатньо вивченої англомовної терміносистеми лісового господарства.

Об'єктивність і достовірність отриманих у роботі результатів базуються на достатній філологічній ерудиції авторки, її добрій обізнаності з новими досягненнями в галузі вивчення сучасного термінознавства й методів його дослідження та вміння обґрунтувати сформульовані нею положення, висновки й рекомендації, що випливають із ґрунтовного й різнобічного аналізу достатнього за обсягом емпіричного матеріалу. Тому є всі підстави вважати, що дисертація «Структурно-семантичні параметри англомовної терміносистеми лісового господарства» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015р., №1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р., а його авторка – Л.Т. Миклаш заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Рецензент – доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

 М.М. Полюжин

Підпис проф. М.М. Полюжина засвідчую
Учений секретар ДВНЗ «УжНУ»

 О.О. Мельник

21.11.2018 р.

